स्वातंत्र्याचा अमृत महोत्सव

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ

(पूर्वीचे पुणे विद्यापीठ)

राष्ट्रीय सेवा योजना

गणेशखिंड, पुणे – ४११ ००७

प्रा.डॉ. गणेश भामे
एम्.ए., पीएच्.डी.
संचालक (अतिरिक्त कार्यभार)

कार्यालय क्र. : ०२०-२५६२२६८८/८९
: ०२०-२५६२२६९०/९१
: ०२०-२५६२२६९२
: ०२०-२५६९७३४१

संदर्भ : रासेयो/२०२६—२७/३५९ दि. १९/११/२०२६

प्रति,
मा.प्राचार्य/संचालक,
रासेयो संलग्नित सर्व महाविद्यालये परिसंस्था,
पुणे, अहिल्यानगर व नाशिक जिल्हा,
सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ.

विषय: 'बालविवाह व सक्तीचे विवाह निर्मूलन आंतरराष्ट्रीय दिना' निमित्त विविध जनजागृतीपर उपक्रमांचे आयोजन करण्याबाबत...

संदर्भ: मा. आयुक्त, महिला व बाल विकास आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांचे दि.१७ नोव्हेंबर, २०२६ रोजीचे पत्र

महोदय,

उपरोक्त विषय आणि संदर्भीय पत्रान्वये आपणास कळविण्यात येते की, संयुक्त राष्ट्र महासभेने (UN) दि.०४ सप्टेंबर, २०२६ रोजी ठराव मंजूर करून दरवर्षी दि. २७ नोव्हेंबर हा दिवस बालविवाह व सक्तीचे विवाह निर्मुलन आंतरराष्ट्रीय दिवस म्हणून घोषित केला आहे. बालविवाह प्रतिबंधक अधिनियम, २००६ ची प्रभावी अंमलबजावणी करणे तसेच बालविवाहमुक्त समाज निर्माण करण्यासाठी दि. १८ ते २७ नोव्हेंबर, २०२६ या कालावधीमध्ये बालहक्क सप्ताह व बालविवाह निर्मुलन आंतरराष्ट्रीय दिनाच्या अनुषंगाने विविध जनजागृतीपर उपक्रमांचे आयोजन करण्याबाबत सूचित करण्यात आले आहे.

तरी आपल्या महाविद्यालयामार्फत जास्तीत जास्त विद्यार्थ्यांच्या सहभागातून बालहक्क सप्ताह व बालविवाह निर्मुलन आंतरराष्ट्रीय दिनाच्या अनुषंगाने बालविवाह प्रतिबंधक प्रतिज्ञा, रॅली, विविध जनजागृतीपर उपक्रमांचे आयोजन करण्यात यावे. सदर उपक्रम यशस्वी करण्याकरिता आपल्यास्तरावर योग्य ती कार्यवाही करावी.

तसेच याबाबतचा अहवाल BOD लॉगीनमध्ये NSS - Gov Other Reports - Add New - योजना/उपक्रम निवडा यामध्ये उपक्रमाचे नाव **"बालविवाह व सक्तीचे विवाह निर्मुलन २०२६"** या विषयाची निवड करून सादर करण्यात यावा. अहवाल सादर करताना 'संक्षिप्त अहवाल/अभिप्राय/टिपणी/ प्रतिक्रीया' याठिकाणी सदर उपक्रमाकरिता सहभागी विद्यार्थ्यांची संख्या, छायाचित्रे, अहवाल घ्यावी. सदर उपक्रमाचे सविस्तर पत्र आपल्या माहिती व उचित कार्यवाहीकरिता सोबत जोडले आहे. कळावे, ही विनंती.

संचालक(अतिरिक्त कार्यभार)
राष्ट्रीय सेवा योजना

सोबत : वरिल संदर्भीय पत्र

सत्यमेव जयते
महाराष्ट्र शासन

महिला व बाल विकास आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे ०१

२८ राणीचा बाग, जुन्या सर्किटहाउस जवळ, महाराष्ट्र राज्य, पुणे- ४११००१

दूरध्वनी क्र.०२०-२६३६००६३ ई-मेल mscps.state1@gmail.com

स्वातंत्र्याचा अमृत महोत्सव

जा.क्र./म.रा.बा.सं.सं./पुणे/२०२६-२७/ १८५८ दिनांक : १७/११/२०२६

प्रति,

जिल्हाधिकारी,

सर्व.

विषय :- बालहक्क सप्ताह तसेच दिनांक २७ नोव्हेंबर, २०२६ रोजी साजरा करण्यात येणाऱ्या 'बालविवाह व सक्तीचे विवाह निर्मूलन आंतरराष्ट्रीय दिना'निमित्त जिल्ह्यात विविध जनजागृतीपर कार्यक्रमांचे आयोजन करण्याबाबत व कार्यक्रमांचे अहवाल सादर करण्याबाबत.

संदर्भ:- मा. मंत्री महिला व बाल विकास मंत्रालय, भारत सरकार यांचे अर्धशासकीय पत्र क्र. D.O. No. WW-138/2020-WW-Part (6) (e-118856). दि.२८/०८/२०२६.

उपरोक्त संदर्भीय विषयान्वये संयुक्त राष्ट्र महासभेने (UN) दिनांक ०४ सप्टेंबर, २०२६ रोजी ठराव मंजूर करून दरवर्षी दिनांक २७ नोव्हेंबर हा दिवस **बालविवाह व सक्तीचे विवाह निर्मूलन आंतरराष्ट्रीय दिवस (International Day for the Elimination of Child, Early and Forced Marriage)** म्हणून घोषित केला आहे. बालविवाह ही बालकांच्या मूलभूत हक्कांचे उल्लंघन करणारी सामाजिक समस्या असून त्यामुळे बालकांच्या शिक्षणावर, आरोग्यावर, व्यक्तिमत्त्व विकासावर तसेच त्यांच्या सुरक्षित व सन्मानपूर्वक जीवन जगण्याच्या अधिकारावर विपरीत परिणाम होतो. बालविवाह प्रतिबंधक अधिनियम, २००६ ची प्रभावी अंमलबजावणी करणे तसेच बालविवाहमुक्त समाज निर्माण करण्यासाठी शासकीय विभाग, स्थानिक स्वराज्य संस्था, शाळा-महाविद्यालये, महिला बचत गट व समुदाय यांचा सक्रिय सहभाग आवश्यक आहे.

त्या अनुषंगाने जिल्ह्यात **दिनांक १८ नोव्हेंबर ते २७ नोव्हेंबर, २०२६** या कालावधीत बालहक्क सप्ताह व बालविवाह निर्मूलन आंतरराष्ट्रीय दिनाच्या अनुषंगाने विविध जनजागृतीपर कार्यक्रम, प्रतिज्ञा, रॅली, किशोरी सभा, ग्रामसभा, ग्राम बाल संरक्षण समिती बैठका तसेच शाळा व महाविद्यालय स्तरावर जनजागृती उपक्रम आयोजित करण्याबाबत संबंधितांना आदेशीत करावे. सदर कार्यक्रम खालीलप्रमाणे विभागनिहाय जबाबदाऱ्या निश्चित करून राबविण्यात यावेत.

१. विभागनिहाय कार्यक्रम व जबाबदाऱ्या

अ) शिक्षण विभाग

1. जिल्ह्यातील सर्व शाळा व महाविद्यालयांमध्ये बालविवाह निर्मूलन विषयावर जनजागृती कार्यक्रम आयोजित करावेत.
2. विद्यार्थ्यांच्या सहभागातून बालविवाह निर्मूलन जनजागृती रॅली काढण्यात यावी.
3. सर्व शाळांमध्ये बालविवाह निर्मूलनाची सामूहिक प्रतिज्ञा घेण्यात यावी.
4. निबंध, वक्तृत्व, चित्रकला व घोषवाक्य स्पर्धांचे आयोजन करावे.
5. बालविवाहाचे दुष्परिणाम व बालहक्क याविषयी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करावे.

ब) आरोग्य विभाग

1. ग्रामीण व शहरी भागांमध्ये किशोरी सभा आयोजित करून बालविवाहाचे आरोग्यावर होणारे दुष्परिणाम, किशोरवयीन आरोग्य व पोषण याबाबत जनजागृती करावी.
2. राष्ट्रीय बाल स्वास्थ्य कार्यक्रम (RBSK) व राष्ट्रीय किशोर स्वास्थ्य कार्यक्रम (RKSK) अंतर्गत कार्यरत समुपदेशकांच्या माध्यमातून शाळा व महाविद्यालयांमध्ये जनजागृती व समुपदेशन सत्रे आयोजित करावीत.
3. बालविवाहामुळे माता व बालकांच्या आरोग्यावर होणाऱ्या परिणामांबाबत माहिती द्यावी.
4. आरोग्य कर्मचारी, आशा सेविका व आरोग्य यंत्रणेच्या माध्यमातून समुदाय स्तरावर जनजागृती करावी.

क) पंचायत विभाग

1. सर्व ग्रामपंचायतींमध्ये बालविवाह निर्मूलनाबाबत दवंडी देऊन जनजागृती करावी.
2. ग्रामपंचायत स्तरावर विशेष बैठक आयोजित करून गाव बालविवाहमुक्त गाव करण्याबाबत चर्चा करावी.
3. ग्रामसभेमध्ये बालविवाहमुक्त गाव करण्याबाबत ठराव मंजूर करावा.
4. गावातील बालविवाह प्रतिबंधासाठी ग्रामपंचायत, ग्रामसेवक, सरपंच व ग्रामस्तरीय यंत्रणेचा सक्रिय सहभाग घ्यावा.
5. गावामध्ये बालविवाह होणार नाही याबाबत प्रचार प्रसिद्धी द्वारे जनजागृती व प्रतिबंधात्मक कार्यवाही करावी.

ड) महिला व बालकल्याण विभाग (जि.प.)

1. अंगणवाडी केंद्र व गावस्तरावर किशोरी सभा आयोजित कराव्यात.
2. ग्राम बाल संरक्षण समितीच्या विशेष बैठका आयोजित कराव्यात.
3. बालविवाह निर्मूलनाबाबत सामूहिक प्रतिज्ञा घेण्यात यावी.
4. अंगणवाडी सेविका व पर्यवेक्षिका यांच्या माध्यमातून पालक, किशोरवयीन मुली व महिलांमध्ये जनजागृती करावी.
5. बालविवाहाची संभाव्य प्रकरणे निदर्शनास आल्यास संबंधित यंत्रणेशी समन्वय साधून प्रतिबंधात्मक कार्यवाही करावी.

इ) उमेद व महिला आर्थिक विकास महामंडळ (माविम)

1. महिला बचत गटांच्या माध्यमातून गावोगावी बालविवाह निर्मूलनाबाबत जनजागृती करावी.
2. बचत गटांच्या बैठकीमध्ये बालविवाहाचे दुष्परिणाम व कायदेशीर तरतुदींबाबत माहिती द्यावी.
3. महिला व बचत गट सदस्यांची बालविवाह प्रतिबंधक सामूहिक प्रतिज्ञा घ्यावी.
4. गावपातळीवर महिला नेतृत्वाच्या माध्यमातून बालविवाहमुक्त गाव संकल्पना रुजविण्यासाठी प्रयत्न करावेत.

फ) जिल्हा बाल संरक्षण कक्ष व चाईल्ड हेल्पलाईन (१०९८)

1. शाळा, महाविद्यालये व समुदाय स्तरावर बालविवाह निर्मूलन व बालहक्क याबाबत जनजागृती कार्यक्रम आयोजित करावेत.
2. बालविवाह प्रतिबंधक कायदा व बाल संरक्षण यंत्रणेबाबत माहिती द्यावी.
3. चाईल्ड हेल्पलाईन १०९८ बाबत जनजागृती करून बालकांच्या मदतीसाठी उपलब्ध यंत्रणेची माहिती द्यावी.
4. बालविवाहाची संभाव्य प्रकरणे रोखण्यासाठी संबंधित विभागांशी समन्वय साधावा.
5. बाल संरक्षण विषयक जनजागृतीपर उपक्रम आयोजित करावेत.

२. कार्यक्रमाचे दिनांकवार वेळापत्रक

दिनांक	प्रस्तावित कार्यक्रम	संबंधित विभाग
१८ नोव्हेंबर २०२६	बालहक्क सप्ताह व बालविवाह निर्मूलन अभियानाचा शुभारंभ,	सर्व विभाग

	बालविवाह निर्मूलन प्रतिज्ञा	
१९ नोव्हेंबर २०२६	पोलीस ठाणे स्तरावर बालविवाह प्रतिबंधक जनजागृती व प्रतिबंधात्मक उपाययोजनांबाबत बैठकांचे आयोजन करणे	पोलीस विभाग
२० नोव्हेंबर २०२६	बालहक्क, बालविवाहाचे दुष्परिणाम व किशोरवयीन आरोग्य जनजागृती सत्र	शिक्षण व आरोग्य विभाग (जि.प.)
२१ नोव्हेंबर २०२६	गावपातळीवर बालविवाह प्रतिबंधक जनजागृती व पोलीस पाटील यांच्या माध्यमातून माहिती प्रसारित करणे	पोलीस विभाग व पंचायत विभाग
१९ नोव्हेंबर २०२६	गावोगावी दवंडी व बालविवाहमुक्त गाव करण्याबाबत ग्रामपंचायत बैठक	पंचायत विभाग (जि.प.)
२० नोव्हेंबर २०२६	महिला बचत गट बैठक व बालविवाह प्रतिबंधक प्रतिज्ञा	उमेद व माविम
२३ नोव्हेंबर २०२६	किशोरी सभा व बालविवाह निर्मूलन विषयक समुपदेशन	महिला व बालकल्याण विभाग (जि.प.)
२३ नोव्हेंबर २०२६	ग्राम बाल संरक्षण समिती बैठक व बालविवाह प्रतिबंधात्मक उपाययोजनांबाबत चर्चा	महिला व बालकल्याण विभाग (जि.प.)
२५ नोव्हेंबर २०२६	शाळा व महाविद्यालयांमध्ये बालविवाह प्रतिबंधक कायदा व बाल संरक्षण जनजागृती	जिल्हा बाल संरक्षण कक्ष व चाईल्ड हेल्पलाईन, पोलीस विभाग, NSS
२५ नोव्हेंबर २०२६	शाळा व महाविद्यालयांमध्ये बालविवाह निर्मूलन जनजागृती रॅली व प्रतिज्ञा	शिक्षण विभाग (जि.प.)NSS
२६ नोव्हेंबर २०२६	RKSK समुपदेशकांमार्फत शाळा व महाविद्यालयांमध्ये किशोरवयीन आरोग्य व बालविवाह निर्मूलन जनजागृती	आरोग्य विभाग (जि.प.)
२७ नोव्हेंबर २०२६	**बालविवाह व सक्तीचे विवाह निर्मूलन आंतरराष्ट्रीय दिनानिमित्त विशेष कार्यक्रम, सामूहिक जनजागृती अभियान तसेच** बालविवाह प्रतिबंध प्रतिज्ञा https://stopchildmarriage.wcd.gov.in या अधिकृत पोर्टलवर घेण्यासाठी प्रोत्साहित करणे.	**सर्व विभाग**
२७ नोव्हेंबर २०२६	महिला बचत गट, ग्रामस्तरीय संस्था व समुदायाच्या सहभागातून जनजागृती	उमेद, माविम व पंचायत विभाग
२७ नोव्हेंबर २०२६	प्रभाग व ग्राम बाल संरक्षण समितीच्या माध्यमातून बालविवाह प्रतिबंध व बाल संरक्षण विषयक जनजागृती	महिला व बालकल्याण (जि.प.) व बालविकास प्रकल्प अधिकारी, सर्व (नागरी व ग्रामीण) NSS
३० नोव्हेंबर २०२६	अभियानाचा समारोप, कार्यक्रमांचा आढावा व अहवाल संकलन	सर्व संबंधित विभाग

३. अहवाल सादर करण्याबाबत

१) वरीलप्रमाणे आयोजित करण्यात आलेल्या सर्व कार्यक्रमांचे छायाचित्रे, उपस्थिती संख्या, कार्यक्रमाचा संक्षिप्त अहवाल व इतर आवश्यक माहिती संकलित करावी.

२) प्रत्येक विभागातील तालुकास्तरीय बालविवाह निर्मुलन (ECM) चॅम्पियन्स यांनी आपल्या अधिनस्त तालुका व गावस्तरीय यंत्रणेमार्फत राबविलेल्या कार्यक्रमांचा एकत्रित अहवाल आयुक्तालयास **दिनांक ०२ डिसेंबर २०२६ पर्यंत** सादर करणे बाबत संबंधितांना आदेशीत करावे.

३) सर्व विभागप्रमुखांनी आपल्या अधिनस्त अधिकारी व कर्मचारी यांना आवश्यक सूचना देऊन कार्यक्रमांचे नियोजन व प्रभावी अंमलबजावणी करावी.

४) सदर अभियान केवळ औपचारिक स्वरूपात न राबविता गावपातळीपर्यंत पोहोचवून बालविवाहमुक्त जिल्हा, तालुका व गांव निर्माण करण्याच्या दृष्टीने सर्व विभागांनी समन्वयाने कार्यवाही करावी.

तरी, वरीलप्रमाणे नियोजित कार्यक्रमांचे आयोजन करून त्याची प्रभावी अंमलबजावणी करावी व विहित मुदतीत अहवाल सादर करणे बाबत संबंधितांना आदेशीत करावे.

वर्षा लड्डा (भा.प्र.से.)
आयुक्त
महिला व बाल विकास
महाराष्ट्र राज्य, पुणे.

प्रत : माहितीस्तव सविनय सादर.

१. मा. सचिव, महिला व ब विकास विभाग, मंत्रालय-मुंबई यांना माहितीस्तव सादर.

प्रत : आवश्यक कार्यवाहीस्तव -

१. विभागीय उप आयुक्त (सर्व)
२. जिल्हा महिला व बालविकास अधिकारी (सर्व).
३. बाल विकास प्रकल्प अधिकारी (नागरी व ग्रामीण) सर्व.

अन्नपूर्णा देवी
ANNPURNA DEVI

सत्यमेव जयते

महिला एवं बाल विकास मंत्री
भारत सरकार
Minister of Women & Child Development
Government of India

Dated: 28th October, 2026

D.O. No. WW-138/2020-WW-Part (6) (e-118856)

Respected Smt. Aditi Sunil Tatkare ji,

As you are aware, the Government of India has accorded high priority to the elimination of child marriage and ensuring that every child enjoys a safe, healthy and empowered childhood. In furtherance of this objective, the Ministry of Women and Child Development launched the Bal Vivah Mukt Bharat (BVMB) Campaign on 27th November, 2024, adopting a "Whole of Government" and "Whole of Society" approach to strengthen awareness, community participation and coordinated action towards making India free from child marriage.

2. As part of the ongoing BVMB Campaign, 27th November, 2026, marks an important occasion to renew our collective commitment towards the goal of a child marriage-free India. I request you to kindly ensure that focused awareness and outreach activities are organised across the State, District, Block and Taluk levels, involving local communities, elected representatives, educational institutions, religious and community leaders, frontline functionaries and other relevant stakeholders. Special emphasis may be placed on community mobilisation, awareness of the harmful consequences of child marriage and the importance of preventing the practice.

3. I also request you to facilitate widespread participation in the BVMB Campaign by encouraging citizens, institutions and community stakeholders to take the pledge against child marriage through the BVMB Portal (https://stopchildmarriage.wcd.gov.in/). The State/UT Government and the Department of Women and Child Development may also ensure that their official social media handles disseminate suitable campaign messages, creatives, videos and other publicity material on and around 27th November, 2026, to amplify the campaign's reach and encourage public participation.

4. The observance of 27th November as the International Day for the Elimination of Child, Early and Forced Marriage, as designated by the United Nations General Assembly, further reinforces the importance of sustained efforts under the BVMB Campaign.

5. I am confident that your personal leadership and support will give further impetus to the Bal Vivah Mukt Bharat Campaign and strengthen collective efforts towards ensuring a child marriage-free India.

With regards,

Yours sincerely,

(Annpurna Devi)

Smt. Aditi Sunil Tatkare
Hon'ble Minister of Women and Child Development Department
Government of Maharashtra
Mantralaya, Mumbai - 400032.

बालविवाह प्रतिबंधक प्रतिज्ञा

आम्ही सर्वजण अशी प्रतिज्ञा करतो कि,
मुलगी असेल तर १८ वर्षाच्या आत व
मुलगा असेल तर २१ वर्षाच्या आत
आम्ही बालविवाह करणार नाही.
बालविवाहाच्या कोणत्याही कार्यात सहभागी होणार नाही.
तसेच बालविवाहास प्रत्यक्ष किंवा अप्रत्यक्ष मदत करणार नाही.
बालविवाहाने मुलांच्या शैक्षणिक, सामाजिक व शारीरिक आयुष्यावर
दुष्परिणाम होतात याची आम्हाला जाणीव आहे.
बालविवाह हा कायदेशीर गुन्हा असून
त्यासाठी तुरुंगवासाच्या शिक्षेची तरतूद आहे.
बालविवाहाची माहिती मिळाल्यास आम्ही
दहा नऊ आठ (१०९८) या क्रमांकावर संपर्क साधू.
या क्रमांकावर संपर्क साधणाऱ्या व्यक्तीचे नाव व पत्त्याची
आवश्यकता नसून माहिती देणाऱ्याचे नाव
गोपनीय ठेवले जाते याची आम्हाला जाणीव आहे.
आम्ही या सामाजिक कार्यासाठी प्रशासनास संपूर्ण सहकार्य करू.
आम्ही आमच्या गावात, आजूबाजूला, शहरात कोठेही बालविवाह
नाही
याची दक्षता घेऊ.
“सर्वांचा एकच नारा,
बालविवाह मुक्त करू -------- जिल्हा सारा”
जय हिंद.जय महाराष्ट्र.

SBC³ CENTRE FOR SOCIAL AND BEHAVIOUR CHANGE COMMUNICATION

महिला व बाल विकास WOMEN & CHILD DEVELOPMENT

unicef for every child